УДК 613.86-052:364-786:316.422(477)

Василь КРУТОВ
кандидат педагогічних наук, доктор юридичних наук, професор, почесний академік НАПН України, академік-секретар Академії наук вищої школи України, вул. Хрещатик, 34, м. Київ, Україна, 01001 (kv.gusp@gmail.com)
***ORCID:** 0000-0003-0972-4200*

DOI 10.33617/2522-9680-2022-3-68

Бібліографічний опис статті: Крутов В. (2022). Курс – здорова країна. Національна інноваційна стратегія реорганізації та розвитку системи медико-психологічної реабілітації та оздоровлення – засіб забезпечення сталого розвитку української державності. *Фітотерапія. Часопис,* 3, 68–77, doi: 10.33617/2522-9680-2022-3-68

КУРС – ЗДОРОВА КРАЇНА. НАЦІОНАЛЬНА ІННОВАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ РЕОРГАНІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ СИСТЕМИ МЕДИКО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ТА ОЗДОРОВЛЕННЯ – ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

***Актуальність**. В умовах повномасштабного військового вторгнення країни-агресора на територію України однією з найбільших проблем соціального розвитку постає необхідність ефективної реабілітації людей, які зазнали впливу надпотужних агентів тілесної та психічної деструкції: природних катаклізмів, пандемій, воєн, насильства, поранень, тортур і т. ін. Ліквідація подібних наслідків потребує методологічного супроводу в частині надання ефективної медичної допомоги, організаційно-методичного забезпечення функціонування механізму надання такої допомоги населенню України. Реалізація зазначеного потребує наукового обґрунтування та практичних механізмів.*

***Мета дослідження** – розвиток національної інноваційної стратегії реорганізації та розвитку системи медико-психологічної реабілітації та оздоровлення як засіб забезпечення сталого розвитку української державності.*

***Матеріал та методи**. У дослідженні використано загальнонаукові методи (аналіз, синтез, бібліографічний аналіз, компаративний аналіз, узагальнення та систематизації).*

***Результати дослідження**. Одним із найдієвіших інструментів забезпечення здоров'я людини є енергоінформаційна медицина. Узагальнення результатів бібліографічного аналізу показало, що енергоінформаційна медицина – це науково-практична дисципліна, яка має своїм предметом відновлення та підтримку цілісності людини як ключового фактору здоров'я у своєму справжньому розумінні. Ключовим положенням такої медицини є те, що інструментом зцілення є безпосередньо людина як активний діяч свого зцілення, а лікар та пацієнт є рівноправними партнерами, які знаходяться у відносинах суб'єкт-суб'єктної властивості, ініціативну роль у яких виконує пацієнт, наділений усією діяльною повнотою усвідомлення своїх завдань, яка відповідає поняттю суб'єктності.*

***Висновок.** Спеціально організована науково-практична робота щодо впровадження Національної інноваційної стратегії реорганізації та розвитку системи методико-психологічної реабілітації та оздоровлення дасть змогу створити в Україні інноваційну систему медико-психологічної реабілітації громадян усіх вікових категорій.*

***Ключові слова:** енергоінформаційна медицина, військова агресія, медико-психологічна реабілітація, індустрія здоров'я, ментальна сфера.*

Vasily KRUTOV
Candidate of Pedagogical Sciences, Doctor of Law, Professor, Honorary Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine, Academician-Secretary of the Academy of Sciences of the Higher School of Ukraine, Khreschatyk str., 34, Kyiv, Ukraine, 01001 (kv.gusp@gmail.com)
***ORCID:** 0000-0003-0972-4200*

DOI 10.33617/2522-9680-2022-3-68

To cite this article: Krutov, V. (2022). Kurs – zdorova kraina. Natsionalna innovatsiina stratehiia reorhanizatsii ta rozvytku systemy medyko-psykholohichnoi reabilitatsii ta ozdorovlennia – zasib zabezpechennia staloho rozvytku ukrainskoi derzhavnosti [Course is a healthy country. the national innovative strategy for the reorganization and development of the system of medical and psychological rehabilitation and recovery is a means of ensuring the sustainable development of Ukrainian statehood]. *Fitoterapiia. Chasopys – Phytotherapy. Journal*, 3, 68–77, doi: 10.33617/2522-9680-2022-3-68

© В. Крутов

COURSE IS A HEALTHY COUNTRY. THE NATIONAL INNOVATIVE STRATEGY FOR THE REORGANIZATION AND DEVELOPMENT OF THE SYSTEM OF MEDICAL AND PSYCHOLOGICAL REHABILITATION AND RECOVERY IS A MEANS OF ENSURING THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN STATEHOOD

Relevance. *In the context of a full-scale military invasion of the aggressor country on the territory of Ukraine, one of the biggest problems of social development is the need for effective rehabilitation of people who have been exposed to powerful agents of bodily and mental destruction: natural disasters, pandemics, wars, violence, injuries, torture, etc. Elimination of such consequences requires methodological support in terms of providing effective medical care, organizational and methodological support for the functioning of the mechanism of providing such assistance to the population of Ukraine. The implementation of the above requires scientific substantiation and practical mechanisms.*

The purpose of the study *is to develop a national innovative strategy for the reorganization and development of the system of medical and psychological rehabilitation and rehabilitation as a means of ensuring the sustainable development of Ukrainian statehood.*

Material and methods*. The study used general scientific methods (analysis, synthesis, bibliographic analysis, comparative analysis, generalization and systematization.*

Results of the study*. One of the most effective tools to ensure human health is energy information medicine. The generalization of the results of the bibliographic analysis showed that energy information medicine is a scientific and practical discipline that has as its subject the restoration and maintenance of human integrity as a key factor of health in its true sense. The key provision of such medicine is that the tool of healing is directly a person as an active agent of his healing, and the doctor and the patient are equal partners who are in a subject-subject relationship, the initiative role in which is played by the patient, endowed with all the active fullness of awareness of their tasks, which corresponds to the concept of subjectivity.*

Conclusion*. Specially organized scientific and practical work on the implementation of the National Innovative Strategy for the reorganization and development of the system of methodological and psychological rehabilitation and rehabilitation will create an innovative system of medical and psychological rehabilitation of citizens of all ages in Ukraine.*

Key words: *energy information medicine, military aggression, medical and psychological rehabilitation, health industry, mental sphere.*

Вступ. Актуальність. Одна з найгостріших проблем світової спільноти, яка перешкоджає її гармонійному розвитку – це проблема реабілітації людей, які зазнали впливу надпотужних агентів тілесної та психічної деструкції: природних катаклізмів, пандемій, воєн, насильства, поранень, тортур і т. ін. Статистика цих бід, яка є прямою ознакою загрози антропологічної кризи людства (Krutov, 2011), свідчить про прогресивне зростання масштабів і сили їхнього згубного впливу на людину, що спонукає цивілізацію до пошуку ефективних засобів боротьби із цим злом. Проблема, про яку йдеться, особливо стосується України, громадяни якої зазнають найтяжчих випробувань під час повномасштабного військового вторгнення Росії. Повноцінна ліквідація їхніх наслідків неможлива без системно організованої на базі передової методології медичної допомоги, здатної привести населення держави до всесвітньо визнаних критеріїв здорового соціуму, а в післявоєнній перспективі стати однією з основ енергійного руху нашої країни шляхом державного прогресу.

Мета дослідження – розвиток національної інноваційної стратегії реорганізації та розвитку системи медико-психологічної реабілітації й оздоровлення як засіб забезпечення сталого розвитку української державності.

Таким чином, саме цій надважливій справі має послужити пропонована автором *національна інноваційна стратегія реорганізації та розвитку системи медико-психологічної реабілітації та оздоровлення*. Завдання її – реорганізація та розвиток системи медико-психологічної реабілітації громадян України на *принципово нових*, відповідних сутнісній природі Людини концептуальних підставах. Стратегія визначає суть та етапність цієї роботи з подальшою верифікацією її підсумків у рамках *окремого пілотного проєкту*. Після завершення його реалізації за належної сили отриманих результатів рекомендується запропонувати Стратегію до загального поширення *в рамках національної системи охорони здоров'я України* та затвердження як складової частини державної політики, а за доведеної дієвості у цьому масштабі – рекомендувати її *міжнародній спільноті* як один із загальносвітових інструментів медико-психологічної реабілітації.

Матеріали та методи дослідження. Проведено пошук у сучасних електронних і друкованих джерелах інформації, пошукових наукових базах із використанням методів аналізу та узагальнення отриманих даних.

Результати дослідження та їх обговорення. Повномасштабна війна, розв'язана Російською Федерацією для знищення Української державності, яка стала одним із найбільш жахливих проявів міжнародного тероризму сучасної епохи (Krutov, 2011), до межі оголила одну з найгостріших проблем країни – *слаб-*

кість системи медико-психологічної реабілітації та оздоровлення, яка діє у складі національної системи охорони здоров'я. Причиною цьому, за суттю, є той сумний факт, що «відновлення здібності», як перекладається сам термін «реабілітація», розуміється нині частково, як відновлення окремих і *мислимих відокремлено* вітальних функцій людини (психіка, мова, рухова активність тощо), тоді як за всіма ними стоїть *єдина і всеосяжна здатність Людини, яка страждає за будь-якого локального порушення, – її здатність бути собою в найбільш повному та загальному понятті*. Нерозуміння цієї істини, яке існує сьогодні, спричиняє те, що саме поняття людського здоров'я, тотожне повноті буття Людини, виявилося розколотим на медичні, економічні, соціальні, моральні та інші аспекти. Той самий розкол через спорідненість зазнало і поняття реабілітації: відірвавшись від Людини та її реліктової природи, воно сутнісно вихолостилося, утративши свій природний сенс.

У рамках цієї Стратегії цей фатальний порок усувається запровадженням як її підстави поняття «*валеореабілітація*» (від лат. valeo – бути здоровим) (Honcharenko, 2004), яке означає *інтегральний підхід до фізичного, морального та духовного здоров'я людини,* і вважає ключовою умовою вирішення будь-якої локальної проблеми здоров'я людини – турботу *про здоров'я як таке*. Цей підхід усуває провал, який пролягає у наші дні між поняттями «лікування» та «реабілітація», зливаючи їх у єдиний процес побудови потужної духовно-тілесної будівлі, ім'я якої є Людина (Honcharenko, 2004).

Важливість такого підходу з особливою силою виявляє себе у зверненні до феномену *посттравматичного стресового розладу (ПТСР)*, коли в результаті впливу надпотужного агента деструкції, чи то артобстріли, бомбардування, тортури в катівнях ворога або переживання окупаційного беззаконня, людина не просто отримує тілесне каліцтво чи моральну травму, а буквально *втрачає цілісність свого Я*. Відновити її, чи то перемога над ПТСР або усунення безлічі інших психічних та психосоматичних проблем (кількість усіх їх, за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я при ООН, наблизилося на нашій планеті до 1 мільярда), можна лише шляхом *зцілення: тотальної реставрації Цілого, що розпалося, – Людини в її потаємній монолітній Суті*.

Зрозуміло, що і за всіх інших поразок людини, нехай і локальних, у підсумку йдеться про порушення ними балансу всього єства Homo sapiens. Поранене плече, пробита легеня, втрата кінцівки або спотворене вибухом обличчя – це не лише тілесне каліцтво, а насамперед тяжка душевна травма, не здолавши яку немає сенсу говорити про успішне вирішення проблеми тіла. Немає до того ж сумнівів, що у відновленні цілісності людини роль ключового агента повинна грати *вона сама*, бо ніхто краще за неї не знає власної природи – питання лише в тому, що в більшості людей це знання, приховане комплексом багатьох причин, перебуває глибоко всередині, і його слід витягти на поверхню. Відомо, нарешті, й те, що, не маючи комплексу всіх належних знань про Людину як таку, ніхто з людей не в змозі перетворити ці таємні потенції на *дієву силу лікування, тобто пробудити самого себе* від глибокого сну, у якому перебуває полонена невіглаством свідомість більшості з нас (саме таким є потаємний сенс імені Будда, яке належить одному з найбільших цілителів історії). І якщо все це так, мова в питанні забезпечення справді ефективної реабілітації повинна йти про *принципово нову медицину*, яку слід покласти в основу всіх практичних підходів, які реалізуються.

У своєму юному вигляді, далекому ще від визнання соціумом *потаємних законів людської природи* через їх незнайомість масовій свідомості, ця медицина *вже існує*. Вона отримала назву *енергоінформаційної*, оскільки предметом, на який спрямовані її зусилля, є не лише тіло людини, а вся її цілісна духовно-тілесна природа як *єдність енергії, інформації та речовини*. Пріоритет у цій інноваційній медицині віддається *духовному, а отже, причинному*, складнику, де приховано коріння всіх душевних та фізичних недуг людини.

*Енергоінформаційна медицина – це науково-практична дисципліна, яка має своїм предметом відновлення та підтримку цілісності людини як ключового фактору здоров'я у своєму справжньому розумінні (*Zaychenko, Karpenko, Striga, Sinitsyna, 2018). Саме ця медицина має у перспективі стати найдієвішим інструментом забезпечення здоров'я людини. Її цілющий вплив не має стороннього джерела, властивого концепції класичної (алопатичної) медицини, а завдяки своїй відповідності законам енергетичної, тобто найтоншої, кореневої природи Людини виходить із внутрішньої, причинної сфери індивіда. Східна мудрість, яка прийшла до нас із глибини століть, строго і конкретно стверджує, що будь-яке лікування людського організму має починатися зі *зміни структури свідомості, якості думок та всього духовного початку людини* (Özel, Kiray, Göker, Aydemir, Mıcılı, 2020). Це означає, що енергоінформаційна медицина є, перш за все, інструментом не лікаря у його звичній людям ролі фахівця, який монопольно управляє пацієнтом як пасивним об'єктом впливу, а *сама людина як активний діяч свого зцілення*. У ньому лікар

і пацієнт – рівноправні партнери та союзники, які знаходяться у відносинах *суб'єкт-суб'єктної властивості*, ініціативну роль у яких виконує пацієнт, наділений усією діяльною повнотою усвідомлення своїх завдань, яка відповідає поняттю суб'єктності. І завдяки повноважній роботі з *істинним Собою* (відповідно до Стратегії – головного завдання лікування) людина як *цілитель-творець* осягає не лише свій вітальний Оптимум, а й алгоритм здорової течії всіх своїх життєвих етапів – від дитинства до глибокої старості, не дозволяючи стороннім впливам порушувати їх природний хід.

Ґрунтуючись на цих постулатах, підхід, реалізований енергоінформаційною медициною, дає змогу осягнути не лише багатоаспектність Людини, а й *домінантність у її природі тонкого, психічного початку, управляючого фізичним тілом*. Сьогодні настав той момент, коли це знання має перетворитися на *реальну методологію творення здорової людини*. І сама логіка життя диктує Україні, виснаженій найтяжчою війною сучасності, потребу у *створенні строгої та ефективної системи реабілітаційних технологій, які гармонійно поєднують у собі інструменти енергоінформаційної та традиційної медицини*.

Суть цього союзу фундаментально глибока і корениться у самій суті найдавнішого мистецтва лікування. Латинське слово «медицина», яке бере початок від словосполучення ars medicina, «лікувальне мистецтво», має корінь, єдиний із дієсловом medeor, «зцілюю». Тому система наукових і практичних знань, яку уособлює це слово, за всієї різноманітності своїх завдань у справі зміцнення та збереження здоров'я людини за суттю є *наукою про її зцілення* – здобуття цілісності Себе, тотожної бездоганному здоров'ю у всій повноті цього поняття. Однак у вирішенні цього завдання медицина наших днів працює з ієрархічно найнижчою частиною людини – її фізичним тілом, майже повністю *ігноруючи* її причинні, вищележачі складники – енергетичний та інформаційний, де знаходяться *коріння всіх її хвороб*. Застосовуючи цей зворотний підхід, класична медицина не здатна забезпечити цілісність і повноту людського здоров'я, а отже, не в змозі досягти зцілення людини, за яке вона бореться всім арсеналом властивих їй засобів.

Лікування людини у традиційній медичній практиці має справу з проростими в її щільному тілі фізичними недугами, за суттю – симптомами хвороб, тобто їх зовнішніми проявами. Апелюючи у суті до *тілесної оболонки людини*, така практика не бачить справжнього джерела захворювання – *дисбалансу тонких (причинних) тіл*, а тому й не здатна працювати з ним. А поміж тим мудрість давніх часів наставляє лікарів: лікування слід починати з невидимих, нематеріальних основ людини, де реально формується коріння будь-якої хвороби; зі структур, які далеко перевершують тілесність у її повсякденному, фізичному, понятті. Тому навіть повністю вилікувана людина, залишаючись *нецільною на тонких межах своєї організації*, не застрахована від рецидиву хвороби. Закон тут простий: якщо коріння залишилося недоторканим, паростки проб'ються знову. *Лише зцілена, тобто цілісна тілом і душею, людина здобуває здорове тіло. Це єдиний дієвий спосіб попередити і вилікувати будь-яку недугу, або, інакше кажучи, привести до ідеального гомеостазу весь людський організм*.

Ось чому лікувати людину в строгому понятті можна, лише апелюючи до цілісного, архетипного Я, матриця якого перебуває у її надтонкій, енергоінформаційній основі. У ній, цій матриці, треба *відродити реліктовий баланс вітальних сил*, і лише потім, неухильно й твердо діючи зверху донизу, проникати у фізичний складник духовно-тілесного єства людини і приводити її до належного оптимуму.

Як досягти виконання цього світоглядного та методологічного підходу на практиці? Оскільки причина будь-якого людського нездужання криється у порушенні природної єдності душі як таємної суті людини і тіла як її прояву, відновлення цієї єдності досягається коригувальною дією *розуму як свідомого мислення та загалом усієї ментальної сфери*. Сенс цієї роботи, як сказано вище, полягає у зміні структури свідомості, що призводить до гармонії мислення людини – початок, здатний, згідно зі Східною доктриною здоров'я, усунути будь-яку недугу шляхом *видалення зі свідомості її ментального коріння* або, у термінології енергоінформаційної медицини, негативних підсвідомих блоків. Саме про це серед багатьох мудрих мужів говорив адепт потаємного Знання Микола Реріх, який пророчо писав: «Багато різновидів хвороб зараз у світі. Чи не думка їх творить? Можливо, скоро зрозуміє людина, що її думка є розсадником і шкоди, і блага».

Згадаймо тут, що слово «лікар» у його споконвічному значенні – «той, хто розмовляє», тобто лікує за допомогою слів як *вербалізованих думок*. Людське тіло в давнину вважалося священним і не допускало будь-якого вторгнення в себе, і лише не порушуючий його цілісність вплив Словом бачився нашим предкам законним завдяки його спорідненості ментальній, потаємній сфері організму як *дія зсередини*. Дія, яка є абсолютно протилежною методам вторгнення ззовні, властивим традиційній медицині – терапії та

хірургії. Саме цей підхід, ґрунтований на *принципі чистого Творення*, має бути покладено в основу концепції сучасної медицини, включаючи реабілітаційний напрям як утілення найдавнішого заповіту лікування – «Не нашкодь!».

Чи означає це відміну загальноприйнятої сьогодні медичної методології? Без сумніву, ні – йдеться лише про *затвердження останньої на фундаменті цілісності Людини, будь вона організм чи Особистість*. Цілісності, у своєму оптимальному рішенні *досяжної єдиним зустрічним рухом до неї – і від душі, і від тіла*. Перший рух реалізує енергоінформаційна медицина (насамперед у своєму *ментальному аспекті*), другий – традиційна, і успішність роботи обох досягається ясним усвідомленням кожною з них того, що вони працюють у *тісній взаємодоповнюючій єдності*. У незнанні такої своєї ролі традиційна медицина досі залишається *медициною хвороби*, оскільки лікування тільки на рівні симптомів, а не причини лише заліковує недугу, тобто маскує її усуненням проявів, що спостерігаються, але не викорінює повністю. Тільки у єдності з енергоінформаційним підходом класична медицина дасть людям *бажаний синтез*, який визначить їх перехід від медицини хвороби, яка практикується сьогодні, до могутньої та справді цінної для всіх *медицини здоров'я*. Найширше використання останньої у життя соціуму разом із застосуванням передових технологій надасть їй розмах реальної *індустрії здоров'я*. Центральним завданням цієї медицини вже у найближчій перспективі має стати повноцінне зцілення людей, суб'єктність яких, народжена втіленням принципів Стратегії, дасть їм змогу сповна реалізувати свій властивий від природи колосальний внутрішній потенціал.

Спеціально організована науково-практична робота щодо впровадження Стратегії дасть змогу *створити в Україні інноваційну систему медико-психологічної реабілітації* громадян усіх вікових категорій. Робота її не словами, а справою покаже українському соціуму реальну турботу про людей, давши їм твердий шлях у повнокровне, абсолютно здорове життя з ранніх років і до глибокої старості.

Зміст робіт з реалізації Стратегії. Роботу зі створення та вдосконалення методологічного інструментарію нової парадигми у сфері медицини та, зокрема, в аспекті медико-психологічної реабілітації пропонується вести на основі розроблюваної нині групою ентузіастів інтегральної *науки про Людину*. Її метою є отримання знань про Людину не лише як про фізичну, психічну і соціальну сутність, обмежену нинішньою, дискретною за суттю пізнавальною парадигмою, а, перш за все, як про *багатовимірну і багаторівневу Реальність, яка є морфогенетичною та квантово-механічною системою, цілісним енергоінформаційним комплексом, псі-ментальною та духовною сутністю*.

Традиційна система знань, на зміну якій повинен прийти новий погляд, не розглядає Людину як свій природний центр і головний предмет, а тому принципово *безсила* осягнути її справжню природу. Унаслідок цього вона *не змогла створити методологію*, здатну розкрити потаємну суть людини, виявити вроджено властиві їй гігантські здібності. Відкривши в собі нові, невідомі раніше якості, люди реально здатні витягти зі своїх глибин колосальні, раніше недоступні їм ресурси. Ті ресурси, які може розкрити в собі та реалізувати *лише сама людина*.

У традиційній пізнавальній системі через *відсутність* у ній повноти знань про Людину цей суб'єкт відірваний від Всесвіту, що гостро суперечить найдавнішому положенню про їх нерозривну єдність. Узятий за основу пошуку нових знань *антропний принцип*, згідно з яким Людина і Всесвіт рівно виступають один до одного і як Спостерігач, і як Спостережуване, дав змогу знайти те головне, що наближає науку до розуміння істинного Буття і місця Людини в ньому.

Цей підхід дає змогу розглядати Всесвіт не як бездушну, мертву безодню, а як найбільший Організм, невід'ємною частиною якого є Людина. Така думка повністю узгоджується не лише з найдавнішим розумінням їх як Макрокосма та мікрокосма, а і з авангардними квантово-механічними *поняттями нелокальності, додатковості та заплутаності*, за якими будь-яка частка Всесвіту перебуває в єдності з будь-якою іншою відповідно до принципу «все в усьому». Біблійна максима «Дух Божий віє де захоче» також підтверджує закон універсальності Руху та узгоджується з узятим на озброєння Стратегії давнім уявленням про *космологічність феномена Людини* та її участь у світовій Еволюції незалежно від того, усвідомлює вона це чи ні. Спить людина чи не спить, вона завжди залишається учасником Всесвітнього Процесу, який вічно йде, – так колись мудро сказав про це Геракліт.

Загальновідомо, що матеріалістичний погляд медицини на Людину зводиться лише до *однієї форми життя – білково-нуклеїнової*. При цьому повністю ігнорується *первинна та головна її форма – енергоінформаційна*. Її і кладе в основу нової парадигми *наука про Людину*, яка народжується сьогодні, адже Енергія та Інформація це й є саме Життя.

Незнання людиною себе – плід самообмеження, зумовленого її небажанням вдивитися у Світ. Суть його яскраво описана Платоном у діалозі «Держава», глибока алегорія якого показує *справжній корінь людського невігластва (*Belenichev, Odnokoz, Pavlov, Belenicheva, Polyakova, 2012). У печері спиною до входу сидить людина і дивиться на стіну, де кидаються тіні реального життя, яке вирує поза печерою. Людина приймає за справжню реальність її жалюгідну подобу і задовольняється цим, хоча для оволодіння справжньою картиною Буття їй достатньо лише обернутися назад. Просто озирнутися – і вона би дізналася про Світ усе! Але звичність завченої пози сидячій людині дорожча за Істину: упершись поглядом у стіну, вона продовжує споглядати гру тіней. *Саме в такому положенні перебуває нинішня медицина, яка приймає за цілу людину тінь її істинної, енергоінформаційної сутності – щільний субстрат, який називають фізичним тілом*. Побачити Реальність означає для медицини звернути свій погляд за межу печери: туди, де сяє духовним вогнем наше справжнє, неперехідне Я. *Саме до цього закликає Стратегія*. Відкривши погляду реальне життя, вона не просто розкріпачує людину, розкриваючи її розум назустріч Всесвіту, – вона пробуджує до активності весь комплекс граней її природної багатовимірності. Через оволодіння силою Думки вона дає змогу формувати реальність Буття, приводячи її до того бажаного Оптимуму, про який із найдавніших часів мріяла людина.

Усе сказане вище має на меті показати реальне становище, яке склалося у сфері медицини та її невід'ємної складової частини – медико-психологічної реабілітації громадян. Картина ця притаманна не лише Україні, а й планетарному соціуму загалом, і у чистому вигляді вона дуже *песимістична*. Тим не менше поглиблений науково-практичний аналіз показує, що прорахунки, які існують в організаційно-методичному та лікарсько-медичному аспектах традиційної системи реабілітації, не позбавляють її надихаючих перспектив, що відкриваються реорганізацією на нових методологічних підставах. Ця система, безперечно, несе у собі значні можливості, успішна реалізація яких дасть змогу *радикально змінити* її на загальнонаціональному рівні вже найближчим часом. Щоб ефективно здійснити перехід від діючої системи до інноваційної, необхідно зробити низку масштабних та сміливих кроків у вирішенні широкого спектру організаційно-практичних завдань. Головними умовами їх здійснення, відповідно до Стратегії, є такі складники зазначеної трансформації:

– *наука про Людину*, яка є системною єдністю авангардних поглядів на її справжню природу. Це, за суттю, наука *порятунку від загибелі Людини та світу, у якому вона живе*. Саме їй судилося стати ядром планетарної системи всебічного забезпечення сталого розвитку нашої цивілізації, створення якої стане центральним завданням сучасного покоління людей;

– *мета-методологія*, яка виступає інструментом створення та вдосконалення цієї науки. Як своє першочергове завдання вона передбачає актуалізацію таких фундаментальних для людини феноменів, як *Свідомість і Мислення*, визнаних сучасною наукою найважчою проблемою пізнання;

– *інтегральна картина Світу* – ключовий елемент мета-методології, що об'єднує на новій пізнавальній основі *наукову картину Світу* та інші його уявлення: *міфологічне, філософське, релігійне, метафізичне, історичне, футурологічне* тощо;

– *інтегрована навчальна дисципліна «Людинознавство» – системне знання про Людину у складі Природи, Соціуму та Космосу*. Цей універсальний інструмент Пізнання мобілізує людей на добрі, істинно людські справи за великими законами Всесвіту, особливу важливість у системі яких має закон «Що віддав, те твоє».

Усе зазначене разом із багатьом іншим, актуальним на новому шляху, являє собою той фундамент, твердження на якому алопатичної медицини дасть змогу говорити про неї як про справді ефективний інструмент лікування людини. Ключем її життєдайної трансформації стане перехід відносин лікаря та пацієнта до *суб'єкт-суб'єктної якості*. Щоб він став реальністю, докорінної зміни повинен зазнати насамперед сам пацієнт. *Стратегічним її фокусом має стати взяття їм на себе (можливо, уперше в житті) персональної відповідальності за своє здоров'я, яке перетворить його на повновладного суб'єкта свого зцілення*. Строгою умовою вирішення цього завдання є отримання пацієнтом усієї належної суми знань про свою істинну природу і перетворення їх на конкретні дії лікувального процесу.

Людина – головний автор свого здоров'я і найкращий цілитель себе самої. У справедливості цієї найдавнішої істини переконує світова статистика, згідно з якою *в 30–95% випадків (залежно від виду та глибини захворювання) людина виліковується за рахунок власних ресурсів за методом «Плацебо» без жодного втручання з боку медицини*. Цей факт краще за будь-які слова переконує нас у тому, що фундаментом справді успішної реабілітаційної системи відповідно до стародавнього завіту «Лікарю, зцілися сам!» повинен бути сам реабілітант, наділе-

ний тим *істинно дієвим* пізнавальним багажем, про ефект застосування якого Геракліт говорить як про перетворення багатознаючого індивіда на людину істинного Знання – Знання, що наділяє нас чудодійною для повсякденної свідомості силою оновлювати та оживляти самих себе. Учені повинні з'ясувати, як зворотний зв'язок може вплинути на розвиток дослідницьких проєктів (Ishchenko, Kharchenko, Myhovych, Didkivska, Viktorina, 2022).

Загальні науково-методичні та практичні положення Стратегії можуть становити інтерес для існуючої системи медико-психологічної реабілітації тоді, коли вони будуть *випробувані та верифіковані* у найрізноманітніших умовах реальної практики. Із цією метою ініціаторами Стратегії пропонується концепція *типового Центру реабілітації та оздоровлення* (далі – Центр). Перший такий Центр, створений в Україні, згідно із загальним порядком робіт стане майданчиком організації та проведення *пілотного проєкту*, який передбачає здійснення *комплексу медико-профілактичних, лікувально-оздоровчих, науково-просвітницьких, культурних та інших заходів*. Планомірна та компетентна реалізація проєкту шляхом виконання повного комплексу належних регламентних дій, включаючи *верифікацію положень* Стратегії, *дасть старт* усій інноваційній реабілітаційній програмі в Україні, у рамках якої шляхом масштабування буде створено потужну мережу нової національної системи медико-психологічної реабілітації, яку доцільно було б розглядати як *спеціальний громадянський проєкт*. Успішність її роботи, уважають ініціатори Стратегії, створить передумови поширення вітчизняної інноваційної парадигми реабілітації та її практичних здобутків *на рівень міжнародної спільноти*.

Відповідно до Стратегії, робота Центру буде орієнтована на гранично широке охоплення базових соціальних груп. Передбачено, що основними шляхами вирішення проблеми реабілітації та оздоровлення у діяльності Центру стануть:

• *кардинальна зміна концептуальних засад* реабілітаційно-оздоровчого процесу з метою *радикального підвищення його ефективності та масштабу охоплення* певних категорій громадян;

• реалізація інноваційних проєктів та повсякденних планових робіт у сфері реабілітації, оздоровлення та відпочинку громадян України на умовах *пріоритетності інвалідів війни, воїнів-захисників, членів їхніх сімей та цивільного населення*, яке зазнало тяжких утрат під час бойових дій та ворожої окупації у місцях його проживання;

• надання *цільової медичної підтримки* громадським групам підвищеної вразливості, які не входять до перелічених вище: інвалідам різного віку з числа цивільних осіб, дітям, що втратили сім'ї, старим, людям із важкими формами вроджених захворювань, незаможним тощо;

• залучення інвестицій у сферу реабілітації та оздоровлення, насамперед, через створення *сприятливого інвестиційного клімату* на міжнародному, загальнодержавному та регіональному рівнях;

• запровадження механізму фінансування послуг із реабілітації та оздоровлення громадян на засадах *державно-приватного партнерства* за рахунок коштів бюджетів, меценатів та інвесторів України та зарубіжжя, а також інших джерел, які не заборонені законодавством. Одним із найважливіших завдань цього механізму стане, відповідно до Стратегії, створення благодійного конкурентного середовища на ринку послуг з оздоровлення та відпочинку.

Персонал, силами якого належить реалізовувати Стратегію, є ключовим чинником її успіху: *фактором Людини*. Тому його підготовка є основним пріоритетом практичного етапу робіт, передбачених цим документом (Giraud, Saulpic, 2019).

Першою частиною вирішення цього завдання, яке реалізується в *національному масштабі*, є підготовка фахівців-реабілітологів, організована на основі інноваційних знань про природу Людини, її реальні можливості та потенціал. Таку роботу необхідно проводити в рамках *спеціальної навчальної програми*, ключовою дисципліною якої має стати *Людинознавство*, про що було сказано раніше. Педагогів, які ведуть такий курс, вища школа ще *не готувала*, але в контексті філософії Стратегії та системних робіт з її реалізації, початок яким уже покладено (повний їх алгоритм буде представлено за підсумками прийняття Стратегії), *це не є проблемою*.

Сам курс, про який ідеться, пропонується створити на основі передових досягнень людської думки у сфері позитивної корекції свідомості, таких як квантова психологія, ментальна медицина, космоенергетика, лінгвістико-хвильова терапія, практична кінезіологія та подібні до них, із застосуванням відповідних інструментів роботи зі свідомістю людини: *медитацій (у т. ч. медитативних аудіосистем), афірмацій, спеціальних аутотренінгів, ментальної дієти, арттерапії, енергетичного цигуна, йоги, зеркальної терапії* та ін. Викладення курсу в рамках лекцій, семінарів та практичних занять пропонується вести за принципом *поетапного поглиблення* – від знань традиційного характеру до некласичних і тих, що *виходять за межу загальновідомого*. Сутнісним апогеєм цього процесу має стати формування у майбутніх фахівців повноцінної *квантової*

свідомості – світогляду, основою якого є глибинне розуміння антропної природи Світобудови та її квантових закономірностей, які діють за межами спостережуваної реальності.

Ключовою ідеєю курсу, проходження якого дасть змогу підготувати компетентний персонал, котрий успішно реалізує Стратегію, є *здатність до формування сильної, всебічно розвиненої та розкритої у Світ людини. Людини, опорою якої є не зовнішній світ із його ілюзорними картинками, а універсальні закони Всесвіту та власного Я, які відкривають пізнаючому найважливіші життєві цінності та сенс буття*. Саме такий підхід здатний не лише дати *вагомі результати у реабілітації* громадян, а й на довгі роки забезпечити людям можливість упевнено крокувати у світ шляхом здорового та успішного життя.

На завершення розділу важливо наголосити: фахівці-професіонали, які мають бути підготовлені для втілення Стратегії в життя, – не просто майстри, які чудово володіють предметом своєї унікальної кваліфікації. Це, перш за все, *Люди у найвищому, істинно людяному понятті* (Gupta, 2017)*, справжні ентузіасти та провідники нового підходу в системі реабілітації*. Саме ця базова особливість дасть їм змогу налаштовувати своїх пацієнтів на *цілісність* своєї реліктової природи, використовуючи як стратегію такої трансформації *чисту Суть лікаря – його антропне вічне Я*.

За логікою Стратегії робота з її практичної реалізації повинна починатися з ключової, ментально-психічної компоненти – *мотиваційної підготовки пацієнта*, яка спонукає його *взяти на себе відповідальність за своє здоров'я*. Необхідність її полягає у тому, що абсолютна більшість людей покладає цю відповідальність на медичні установи, тим самим позбавляючи себе нелегких, але істинно *доленосних* праць, пов'язаних із завданням вільного вибору способу дій і саме тому ведучих людину до наміченої мети – здоров'я. У процесі реалізації Стратегії необхідно подолати цю одвічну і найжорстокішу проблему людини та вивести останню на якісно інший рівень мислення про власну роль у боротьбі за своє здоров'я. Безумовно, для того щоб пацієнт був мотивований до цієї великої праці, він повинен бути наділений усією належною інформацією та практичними навичками щодо гармонізації своєї потаємної природи, які не притаманні його повсякденному буттю і потребують *пізнавальної завзятості* у своєму набутті. Йдеться, зокрема, про навчання пацієнтів різним психопрактикам і спеціальним прийомам розв'язання різноманітних життєвих проблем, що наділяють учнів стійкістю у ситуаціях, які раніше кидали їх у стан безпорадності та стресу.

Із цією метою, насамперед, пацієнту необхідно встановити належну взаємодію з профільними фахівцями і, бажано, з персоналом установи у цілому. Весь процес реабілітації повинен мати *активний і творчий характер*, що включає взаємодоповнюючий інтерес сторін-учасниць. Так, із *об'єктів* реабілітаційних процесів пацієнти в межах призначеного ним курсу реабілітації повинні перетворитися на *повноцінних суб'єктів зцілення*, стати ключовими учасниками процесу відновлення особистого здоров'я. Це дасть їм змогу за відповідального відношення та реальної зацікавленості в успіху роботи стати після закінчення курсу валеокорекції якщо й не повновладними цілителями самих себе, то вже принаймні просунутими учасниками самозцілення з можливістю вдосконалення в подальшому житті.

На жаль, практика курсів відновлення здоров'я в рамках традиційної системи реабілітації вказує на її малоефективний та відверто слабкий результат, особливо стосовно постреабілітаційного періоду. Це пов'язано з тим, що в старій системі пацієнт, як зазначено вище, є об'єктом лікувально-реабілітаційного процесу, який переклав усю відповідальність за лікування на медичний заклад та лікарів. Такий підхід за всієї поваги до його позитивних аспектів принципово не здатний вирішити проблему повноцінної реабілітації. Життя свідчить, що після курсу лікування, який спричинив витрати чималих матеріальних та людських ресурсів держави, уже протягом найближчого часу (10–14 днів) колишні пацієнти за своїми психофізичними показниками «відкочуються» до стану, з яким прийшли на курс. Головним чином, це пояснюється тим, що вони, повернувшись в умови колишнього способу життя, до обов'язків, які здебільшого потребують підвищеної психоемоційної напруги (сімейні негаразди, проблеми з роботою, заробітною платнею, житлові труднощі тощо), реально не можуть нічого протиставити цим викликам повсякденності. Як результат, ці люди втрачають той цінний ресурс, який вони набули у процесі реабілітації. Пасивно-об'єктна форма лікування та, насамперед, відсутність особистої відповідальності за своє здоров'я, відсутність знань про алгоритм дій у постреабілітаційний період та інформаційно-методичної підтримки позбавляють пацієнтів готовності до адекватної відповіді на життєві виклики. Лікування та реабілітація на основі суб'єктності пацієнта, вжиті відповідно до цієї Стратегії, докорінно усувають цю фатальну ваду сучасної медичної парадигми.

Суб'єкт-суб'єктні відносини, які встановлюються між Лікарем і Пацієнтом відповідно до цієї Стратегії, – це відносини, в основу яких покладено два фундаментальні принципи:

– *принцип персональності*, згідно з яким кожен пацієнт в очах фахівців, які працюють із ним, є *унікальна Особистість*, знання базових особливостей якої є строгою умовою успіху реабілітаційного процесу. З іншого боку, Особистістю повинен бути і працюючий із пацієнтом лікар-реабілітолог, прояв найкращих якостей якого має стати неодмінною умовою побудови відносин із пацієнтом. Категорично неприпустимо, щоб фахівець, про якого йдеться, перетворився у його очах на безособового функціонера – це знищить *духовну основу* суб'єкт-суб'єктної взаємодії лікаря та пацієнта, без якої її просто немає;

– *принцип безперервності зв'язку Лікаря та Пацієнта*, згідно з яким цей зв'язок підтримується в активному стані всім комплексом засобів, створених для цього в рамках нової парадигми. Зокрема, інструментом такої взаємодії стане *багатоканальний call-центр*, цілодобова робота якого забезпечить можливість усебічної підтримки пацієнтів, які завершили реабілітаційний курс, – від дистанційних консультацій фахівців до прямого контакту з пацієнтами, якщо в ньому буде необхідність. Активний характер зв'язку Лікар – Пацієнт пропонується також забезпечувати за допомогою комплексу *спеціалізованих програмних засобів*, установлення яких у мобільних пристроях (смартфон, смарт-годинник тощо) у поєднанні з комплексом біовимірників, що носяться, дасть змогу в режимі он-лайн контролювати базові параметри психофізіологічного стану пацієнта, а також повідомляти йому «гарячі» актуальні відомості з реабілітаційної проблеми, яка вирішується ним. Поряд із цим після закінчення реабілітації пацієнти забезпечуються повним комплектом інформаційного супроводу (короткі методички, пам'ятки, курси аутотренінгу, спеціальні аудіокурси з проблемної тематики тощо). Керуючись цими та іншими інструментами, підібраними персонально, пацієнт зможе поза стінами медичного закладу закріплювати досягнення реабілітаційного курсу, надавши в результаті незворотність усім позитивним змінам, що відбулися з ним.

Єдність двох цих принципів – умова успішної реалізації Стратегії, ґрунтованої на *нерозривній єдності зв'язку Лікар – Пацієнт*. Безперечно, багато ще потрібно вивчити і впровадити для її втілення в життя. Але очевидним є факт, що причинний союз двох рівнозацікавлених суб'єктів реабілітаційного процесу – надійна запорука виконання всіх його завдань. Саме це мав на увазі великий давньогрецький мислитель Демокрит, який стверджував: Причина і Наслідок нероздільні, бо їхній Зв'язок – сама Істина, Сила, що об'єднує усіх (Jain, Mills, 2010).

Висновки. Запропонована Стратегія – *нове слово у медичній науці*. Перетворюючи людину з пасивного об'єкта зовнішніх впливів, «статиста процесу», на *творця свого зцілення*, вона є проривом у кардинально важливій для людей справі повернення їм *головного особистого надбання – здоров'я*. У цьому зв'язку справедливо вважати, що робота з реалізації Стратегії є невідкладним завданням, яке входить до *зведення базових пріоритетів Української держави як довготривалої програми*. Варто очікувати, що своєю реалізацією Стратегія не лише допоможе Україні вийти з військового протистояння з Росією з мінімальними негативними наслідками для наших бійців та цивільного населення, а й стане одним із найефективніших інструментів післявоєнного руху нашої країни стовповою дорогою всесвітнього прогресу.

Здорова Особистість і здоровий Соціум – ось що, за великим рахунком, є справжньою метою Стратегії. Це означає, що за успішності свого впровадження в межах України Стратегія може бути взята на озброєння міжнародним співтовариством як дієвий інструмент забезпечення його енергійного та стабільного розвитку, максимально послуживши, таким чином, благу свого головного і одвічно цінного Предмета – Людини.

ЛІТЕРАТУРА

Ababilova, N., Bigych, O., Diana, R., Volynets, Y., Stadnik, N., Volynets, E., & Nikiforchuk, S. (2020). Innovative scientific researches: European development trends and regional aspect. URL: http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/ catalog/book/3

Ahmad, S., Wasim, S., Irfan, S., Gogoi, S., Srivastava, A., & Farheen, Z. (2019). Qualitative v/s. quantitative research – A summarized review. *Journal of Evidence-Based Medicine and Healthcare*, 6(43), 2828–2832. URL: https://doi.org/10.18410/ jebmh/2019/587.

Belenichev, I. F., Chekman, I. S., Nagornaya, E. A., Gorbacheva, S. V., Gorchakova, N. A., Bukhtiyarova, N. V., Reznichenko, N. Y., & Shakh, F. (2020). Tiol-disul'fidnaya sistema: rol' v endogennoi tsito- i organoprotektsii, puti farmakologicheskoi modulyatsii : monografiya. Kiev : TOV Vidavnitstvo «Yuston». [Belenichev I. F., Chekman I. S., Nagornaya E. A., Gorbacheva S. V., Gorchakova N. A., Bukhtiyarova N. V., Reznichenko N. Yu., Shakh Feroz. (2020) Thiol-disulfide system: role in endogenous cyto- and organoprotection, pharmacological modulation pathways: monograph. Kiev : TOV Vidavnitstvo «Yuston» (Ukr).

Belenichev, I. F., Odnokoz, O. V., Pavlov, S. V., Belenicheva, O. I., & Polyakova, E. N. (2012). The neuroprotective activity of tamoxifen and tibolone during glutathione depletion in vitro. *Neurochemical J.*, 6(3), 202–212. URL: https://doi.org/10.1134/ s181971241203004x.

Böttcher, F., & Thiel, F. (2018). Evaluating research-oriented teaching: A new instrument to assess university students' research competences. *Higher Education*, 75, 91-110. URL: https://doi.org/10.1007/s10734-017-0128-y.

Chekman, I. S., Bielenichev, I. F., Nahorna, O. O., Horchakova, N. O., Lukianchuk, V. D., Bukhtiiarova, N. V., & Horbachova, S. V. (2018). Doklinichne doslidzhennia spetsyfichnoi aktyvnosti pervynnykh i vtorynnykh neiroprotektornykh preparativ: Metodychni rekomendatsii. Kyiv – Zaporizhzhia, 102 p. [Chekman I. S., Bielenichev I. F., Nahorna O. O., Horchakova N. O., Lukianchuk V. D., Bukhtiiarova N. V., & Horbachova S. V. (2018). Preclinical study of specific activity of primary and secondary neuroprotective drugs : Methodical recommendations. Kyiv – Zaporizhzhia. 102 p. (Ukr)

Honcharenko M. S. (2004) Vyrishennia holovnykh zavdan valeolohii yak odyn iz shliakhiv ozdorovlennia ukrainskoi natsii. Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im. V. N. Karazina. Seriia: Valeolohiia: Suchasnist i maibutnie. Vypusk 1. Valeolohichni aspekty ozdorovlennia ukrainskoi natsii. Kharkiv. S. 11–17. (Ukr)

Ishchenko, Y. A.., Kharchenko, T. H., Myhovych, I. V.., Didkivska, I. A., & Viktorina, O. M. (2022). Modelo de mejora de la cualificación para profesores de filología sobre el uso de tecnologías en la nube en la actividad pedagógica. *Apuntes Universitarios*, *12*(3), 199–215. URL: https://doi.org/10.17162/au.v12i3.1111.

Giraud, F., & Saulpic, O. (2019). Research-based teaching or teaching-based research: Analysis of a teaching content elaboration process. *Qualitative Research in Accounting & Management*, 16(4), 563–588. URL: https://doi.org/10.1108/QRAM-10-2017-0097.

Gupta, P. (2017). Role and need of research in higher education. *EdTechReview*. URL: https://edtechreview.in/trendsinsights/insights/2741-research-in-higher-education.

Krutov V. (2011). Kontseptualni pidkhody do problemy vynyknennia ta poshyrennia ekstremizmu y teroryzmu. Derzhavna polityka protydii teroryzmu: priorytety ta shliakhy realizatsii: zbirnyk materialiv «kruhloho stolu» / za red. M. H. Hutsalo. K. : NISD, 120 s. (Ukr)

Jain, S., & Mills, P. J. (2010). Biofield Therapies: Helpful or Full of Hype? A Best Evidence Synthesis. *International Journal of Behavioral Medicine*, 17 (1), 1–16. URL: https://link.springer.com/journal/12529/volumes-and-issues/17-1.

Sepideh Parchami Ghazaee, Harnyk T., [Tumanov V.], Gorova E., Marchenko-Tolsta K., Murtaza Hameed (2022). Protypukhlynna efektyvnist fitokhimichnykh rechovyn proty riznykh vydiv onkolohichnykh zakhvoriuvan (ohliadova stattia). *Fitoterapiia. Chasopys – Phytotherapy. Journal*, 2, 21–26. DOI: 10.33617/2522-9680-2022-2-21.

Valyukevych T., Olha Z. Zinchenko, Yevhenii O. Ishchenko, Volodymyr Artemov, Liudmyla G. Nechaiuk (2021). Research-Oriented Framework of Training Philology Students' Research Skills Based on Corpus Analytical Software. *European Journal of Educational Research.* Volume 10, Issue 2, 671–680. URL: https:// doi: 10.12973/eu-jer.10.2.671.

Zaychenko, G. V., Karpenko, N. O., Striga, E. A., & Sinitsyna, O. S. (2018). Pharmacological management of Menopausal Disorders: The phytoestrogens (review). *Problems of Endocrine Pathology*, 66(4), 65–74. URL: https://doi.org/10.21856/j-pep.2018.4.07.

Zaychenko, G. V., Stryga, O. A., Belenichev, I. F., & Sorokopud, K. Y. (2021). Influence of different resveratrol dosage forms on indicators of endogenous neuroprotection in experimental hypoestrogenic state. *Biological Markers and Guided Therapy*, 8(1), 1–11. URL: https://doi.org/10.12988/bmgt.2021.91022.

Özel, F., Kiray, M., Göker, A., Aydemir, S., & Mıcılı, S. C. (2020). Protective effect of alpha-lipoic acid on 4-vinylcyclohexene diepoxide induced primary ovarian failure in female rats. *Taiwanese Journal of Obstetrics and Gynecology*, 59(2), 293–300. URL: https://doi.org/10.1016/j.tjog.2020.01.020.

Стаття надійшла до редакції 14.09.2022
Стаття прийнята до друку 30.11.2022

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.